

POŁUDNIOWOSUDECKI CIĄG BASENOWY (SSBS) I ŚRÓDSUDECKA STREFA TENSJI (ISTZ)

Jurand WOJEWODA

(Instytut nauk Geologicznych, Uniwersytet Wrocławski, ul. Cybulskiego 30, Wrocław,
e-mail: juwo@ing.uni.wroc.pl)

Postwaryscyjska ewolucja Sudetów to kilka etapów przebudowy oraz odpowiadające im regionalne cykle środowiskowe i zmieniające się schematy paleogeograficzne (Wojewoda, 1997). Zapis tych wydarzeń jest niekompletny i ogranicza się do obszarów depozycji – **sudeckich basenów sedymentacyjnych**. Za podstawę definicji basenu sudeckiego Autor przyjmuje kilka podstawowych kryteriów facjalno-strukturalnych. Najważniejsze to: (1) zdefiniowane i zidentyfikowane ramy strukturalne wyznaczające obszar basenu, (2) sukcesje osadowe tworzące cykle diastroficzno-depozycyjne w skali obszaru basenu, (3) zlokalizowane i zidentyfikowane obszary źródłowe oraz (4) związek wydarzeń basenowych (n. subsydencja, zmiany akomodacji, tempo depozycji, paleoskłon, paleotransport) z innymi wydarzeniami strukturalnymi w otoczeniu lub w podłożu (magmatyzm, metamorfizm, następstwo deformacji). Opierając się na takich kryteriach można w Sudetach wyróżnić następujące baseny: (post) waryscyjskie baseny synorogeniczne (m.in. basen śródsudecki, basen bardzki, basen świebodzki, basen północnosudecki); permokarbońskie baseny postorogeniczne (basen śródsudecki, basen północnosudecki, basen Nachodu i tzw. piedmontowe baseny karkonoskie (basen Trutnova, basen Mnichowo-Hradište); baseny neogeńskie (basen Ścinawy, rów Górnej Nysy Kłodzkiej, zapadlisko Kudowy, neogeńskie zapadliska podkarkonoskie).

Szczególną rolę w ewolucji Sudetów odgrywa **południowosudecki ciąg basenowy (SSBS)**, który obejmuje następujące jednostki basenowe: **rów Górnej Nysy Kłodzkiej, zapadlisko Kudowy (basen Nachodu)** oraz **karkonoskie baseny piedmontowe**. Baseny tego ciągu mają założenia permskie (por. August & Wojewoda, 2005), jednak ich współczesny zasięg i ewolucja rozpoczęła się w neogenie i trwa do dzisiaj (por. Wojewoda 2005, Don & Wojewoda, 2004). Etap najstarszy dokumentują schematy paleogeograficzne dla okresu westfał-sakson, zresztą wyjątkowo zgodne z dzisiejszym kształtem tych basenów (por. m. in. Bossowski & Ignatowicz, 1994; Holub, 1976). W górnej kredzie jedynie obszar dzisiejszego rowu Górnej Nysy Kłodzkiej miał status lokalnego (sub)basenu o założeniach tektonicznych – pozostały obszar, w tym obszar niecki śródsudeckiej, stanowił jednolity facjalnie fragment (zatokę) czeskiego basenu kredowego. O dzisiejszej aktywności SSBS świadczą powszechnie występujące zjawiska neotektoniczne (np. zniszczenia obiektów inżynierskich, zaburzenia współczesnej sieci hydrograficznej) (Wojewoda, 2005).

Cechą charakterystyczną basenów w obrębie SSBS jest ich romboidalny kształt, przesuwczy i tensyjny charakter granic (Wojewoda, 2006). Autor wiąże uważa, że SSBS nawiązuje do dużej regionalnej strefy ścinania, która począwszy od karbonu narzuca przesuwczo-tensyjny schemat rozwoju całych Sudetów Środkowych. SSBS wykazuje charakterystyczną symetrię pod względem kinematyki granic basenowych. O ile w części zachodniej na uskokach ramowych przeważają przemieszczenia prawoskrętne, o tyle w części wschodniej zdecydowanie przeważają przemieszczenia lewoskrętne. Zjawisko takie tłumaczy obecność **śródsudeckiego pasa tensyjnego (ISTZ)**, w obrębie którego dochodzi do kompensacji przemieszczeń poziomych o przeciwnych zwrotach. Warto podkreślić, że obszar ten począwszy od neogenu po dzień dzisiejszy cechuje się największym wskaźnikiem akomodacji w Sudetach Środkowych.

- AUGUST, C. & WOJEWODA, J., 2005. Late Carboniferous weathering and regolith at the Kudowa Trough, West Sudetes: palaeogeographic, palaeoclimatic and structural implications. *Geologia Sudetica*, 36: 53–66.
- BOSSOWSKI, A. & IHNATOWICZ, A., 1994. Palaeogeography of the uppermost Carboniferous and lowermost Permian deposits in the NE part of the Intra-Sudetic Depression. *Geological Quarterly*, 38, 2: 709-726
- DON, J. & WOJEWODA, J., 2004 b: Tektonika rowu górnej Nysy Kłodzkiej - sporne problemy – odpowiedź. *Przegląd Geologiczny*, 53: 212-221.
- DZIEDZIC, K., 1957. Stratygrafia, tektonika i paleogeografia górnego karbonu i czerwonego spągowca Ziemi Kłodzkiej. *Przewodnik do XXX Zjazdu PTG w Ziemi Kłodzkiej, Duszniki Zdrój 19-21 maja 1957*: 120-133.
- DZIEDZIC, K., 1961. Utwory dolnopermskie w niecce śródsudeckiej. *Studia Geologica Polonica*, 6: 1-121.
- HOLUB, V.M., 1976. Permian Basins in the Bohemian Massif. M. Falke (ed.) – The Continental Permian in Central, West and South Europe. D. Riedel Publ. Co., 53-79.
- WOJEWODA, J., 1997. Megacykle denudacyjno-depozycyjne w Sudetach. W: *Obszary Źródłowe: Zapis w Osadach*, VI Krajowe Spotkanie Sedymentologów, Materiały: 67-69.
- WOJEWODA, J., 2005. "Wydarzenia" w systemie dolinnym górnego odcinka Nysy Kłodzkiej i ich interpretacja neotektoniczna. W: *Referaty PTG Oddziału Poznańskiego*, XIV, (2004): 59-76.
- WOJEWODA, J., 2006. Pstrážna Dome and Žďarek-Jakubowice Fault Zone – dextral strike-slip fault-related structures at the eastern termination of the Poříčí-Hronov Fault Zone (Sudetes, Góry Stołowe Mts.). *Geologia Sudetica*, 37 (praca w druku).